

целесообразность применения, положительное влияние на данный процесс обучения, возможности активизации познавательной активности средствами информационно-коммуникационных технологий, рассмотрены возможности применения при преподавании учебного материала на занятиях разного типа, а также при подготовке к ним.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, обслуживающие виды труда, компьютерные технологии.

Pohorielova Alona

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY – AN INTEGRAL COMPONENT OF EDUCATION SERVING OF THE TYPES OF WORK IN PREPARING THE FUTURE LABOR TRAINING AND TECHNOLOGY TEACHER

The article focuses on proving of the use of information and communication technologies in the preparation of future teachers of labor training and technology in the exercise serving of the types of work. Consider the appropriateness and educational goals using information and communication technologies in the preparation of future teachers of labor studies, positive impact on the process of serving of the types of work. The possibilities to enhance the cognitive activity by means of information and communication technologies in the exercise serving of the types of work. System deals with the use of information and communication technologies in the the exercise serving of the types of work, which consists of three stages: first – computer support occupations, second – computer support occupations, third – modern computer programs in education. The possibilities of the use of information and communication technologies in the classroom for serving types of work in teaching theoretical material, their application to practice different types (laboratory, practical, lectures) and in preparing them as a teacher and future teacher of labor training and technology. The possibilities of using information and communication technologies in the serving of the types of work in all phases of the project, independent and individual work. Attention is paid to the use of various electronic encyclopedias, handbooks, manuals, computer programs and the use of resources and services on the Internet. The use of the most common electronic editors such as Microsoft Excel, Microsoft Power Point, Microsoft Word, Paint and Photoshop classes of service on types of work, preparing for and working to equip laboratories. Highlight the most relevant cases of information and communication technologies in the the exercise serving of the types of work. It is concluded that the use of information and communication technologies in the classroom for serving types of work positive impact on improving the level of training of future teachers of labor training and technology.

Keywords: information and communication technologies, serving the types of work, computer technology.

Подано до редакції 09.11.2016.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. О.М.Букатовою

УДК 371.134

© 2016

Попадич О.О.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ДИДАКТИЧНОГО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається проблема змісту і структури дидактичного процесу формування комунікативної культури майбутніх педагогів вищої школи у цілісному педагогічному процесі вищої школи; розглянуто комунікативну культуру майбутніх педагогів вищої школи як систему засобів і навичок органічної взаємодії педагога та студентів, у зміст якої входить обмін інформацією, пізнання особистості, прояв виховного впливу, організація взаємовідносин за допомогою різних комунікативних засобів; запропоновано визначення поняття «комунікативна культура майбутніх педагогів вищої школи».

Ключові слова: студент вищого навчального закладу, майбутній педагог вищої школи, комунікабельність, комунікативна культура, моделювання педагогічних ситуацій.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Однією з якостей духовно багаті та розвиненої особистості, необхідних для освітньої, науково-дослідницької та організаційно-управлінської діяльності педагога вищої школи, є їх високий рівень комунікативної культури як фахівців, здатних досліджувати навчально-виховний процес, планувати стратегію і тактику розвитку освітнього закладу та шляхи особистісно-професійного розвитку, ухвалювати самостійні рішення, здійснювати корегувальну і педагогічну діяльність.

Комунікація як важлива складова частина людського буття присутня у всіх видах людської діяльності. Але в деяких професіях, особливо в педагогічній, спілкування стає категорією професійно значущою.

Питання формування комунікативної культури розглядаються у більшій чи меншій мірі в філософії, соціальній психології, етиці, театральній педагогіці, психології, теорії управління та ін. У силу специфіки цих предметів їх дані не можуть бути прямо перенесені в сферу педагогіки, але повинні бути використані в ній у модифікованому вигляді.

Усе очевиднішим стає той факт, що не сама сума знань, а синтез знань, умінь і професійних переконань є основним показником всебічно підготовленого фахівця, який обізнаний із найважливішими законами комунікативної культури, знає основи педагогічного спілкування в усній і писемній формах у педагогічних ситуаціях тощо, це і стало предметом нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема розвитку комунікативної культури учнів та педагогів знайшла своє відображення в працях вчених-педагогів О.Абдуліної, І.Зязюна, О.Киричука, В.Кан-Каліка, Л.Кондрашової, Н.Кузьміної, Ю.Кулюткіна, А.Макаренка, А.Мудрика, В.Сластьоніна, Л.Спіріна, В.Сухомлинського, П.Щербаня та ін., психологів

Б. Ананьєва, О. Бодальова, Я. Коломинського, В. Леви, О. Леонтєєва, Б. Ломова, В. М'ясицева, Г. Сухобської, Т. Яценко та ін.

Учення про комунікативні якості мовлення та його теоретичне обґрунтування було розроблено Б. Головіним. Розробка ж теорії культури мовлення як наукової дисципліни з урахуванням вищеназваних комунікативних якостей знайшла своє відображення і практичне втілення у формуванні комунікативних якостей ділового мовлення, дослідженню яких присвячені роботи А. Коваль, І. Бшодід, В. Русанівського, М. Жовтобрюх, Н. Бабич та ін.

Проте доводиться констатувати відсутність узагальнювальних досліджень щодо змісту і структури дидактичного процесу формування комунікативної культури майбутніх педагогів вищої школи.

Формування цілей статті... Однією з найважливіших якостей педагога є його вміння організувати взаємодію зі студентами, тобто спілкуватись з ними, керувати їх діяльністю. Саме процес спілкування викладача та студента становить суттєвий компонент змісту професійно-педагогічної діяльності. Формування комунікативної культури у викладачів та студентів полягає в умінні розв'язувати комунікативні ситуації спілкування. Оскільки комунікативна культура є одним з компонентів загальної національної культури, а магістр з педагогіки вищої школи повинен володіти такими комунікативними якостями ділового мовлення, як чистота, ясність, доцільність тощо, то мета нашої статті – дослідити зміст і структуру дидактичного процесу формування комунікативної культури майбутніх педагогів вищої школи. Новизна дослідження полягає в тому, що вперше проаналізовано формування комунікативної культури майбутніх педагогів вищої школи у цілісному педагогічному процесі вищої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження... Готовність майбутнього педагога вищої школи до спілкування зі студентами полягає в умінні будувати розв'язок навчально-виховних ситуацій, в здатності ефективно використовувати їх здобутки для підвищення комунікативної культури. Формування і підвищення комунікативної культури повинно бути спрямоване на розвиток професійних якостей педагога, його здібностей, на здатність вміло використовувати теоретичні знання при моделюванні педагогічних ситуацій, які є засобом підвищення комунікативної культури.

Для того, щоб перейти до власне з'ясування і вирішення проблеми, необхідно визначити рівні готовності майбутніх вчителів до спілкування. При їх визначенні ми використали дослідження таких вчених: В. Кан-Калік, М. Кларін з технології психолого-педагогічного конструювання взаємодії вчителя й учнів та методичні рекомендації з підготовки майбутнього вчителя до взаємодії з учнями, автори: І. Зязюн, Л. Кондрашова, Н. Тарасевич.

Перш за все рівень готовності студентів до спілкування залежить від спрямованості тих умінь, які входять до структури спілкування. В. Кан-Калік на основі структури педагогічного спілкування пропонує такі групи комунікативних умінь, якими студенти повинні оволодіти – це вміння здійснювати попереднє орієнтування на спілкування та вміння налаштуватись на спілкування з певною аудиторією; організаторські вміння безпосереднього спілкування з певною аудиторією, що передбачає в себе вміння створити творче самопочуття в спілкуванні, самопрезентацію; вміння керувати спілкуванням з аудиторією, куди входить вміння увійти та керувати своєю поведінкою в процесі спілкування; вміння здійснювати непідготовлену комунікацію [4, с. 81].

На нашу думку, одним із засобів формування комунікативної культури майбутнього педагога є моделювання педагогічних ситуацій, що потребує розробки спеціальних критеріїв. Останні залежать, в свою чергу, від обсягу знань студентів про предмет, його сутність і від засобів виконання основних розумових, психологічних операцій. Теоретичні знання тут лише база, основа для оволодіння цим методом. Коли моделювання використовують у практичній діяльності педагога, то воно є засобом організації навчання і виховання, спрямованим на досягнення певних дидактичних або виховних цілей. Тут можна розглянути кілька випадків застосування моделювання до структури спілкування: по-перше, педагог використовує моделювання в процесі викладу нового матеріалу; по-друге, педагог будує модель спілкування згідно зі структурою обраної теми, прогнозує її основні етапи; по-третє, модель – алгоритм будується для розв'язання навчальної або виховної ситуації, а педагог у процесі роботи керує діяльністю студентів, з огляду на дану модель. При визначенні критеріїв умінь моделювати педагогічну ситуацію необхідно враховувати і теоретико-пізнавальний аспект (теоретичні основи, знання конкретних способів діяльності), і практичне застосування методу (впровадження у навчальний процес) [2, с. 87].

Моделювання педагогічних ситуацій передбачає й певну послідовність, відповідно до логіки формування і порядку зростання складності навчально-виховних завдань у практичній діяльності педагога [6, с. 212]. Змодельовані ситуації повинні відображати реально існуючий навчально-виховний процес з його конкретними завданнями, які зустрічає педагог у повсякденній роботі. Пошук виходу для студента із запропонованих завдань-ситуацій повинен супроводжуватись активною пізнавальною діяльністю, самостійним мисленням і власною творчістю у виборі педагогічних засобів і методів впливу на вихованців.

На нашу думку, можна виділити такі критерії, які зможуть забезпечити оволодіння моделювання педагогічних ситуацій як засобом формування комунікативної культури процесів спілкування та педагогічних ситуацій: вміння аналізувати педагогічні явища і факти (аналітична діяльність); проектування (чи конструювання) змісту і способів майбутнього педагогічного впливу; практичне застосування змодельованих педагогічних ситуацій.

Зазначимо, що рівень готовності до спілкування залежить від спрямованості умінь, які входять до структури спілкування. Вміння – це володіння добре організованими структурами (ідеальними моделями) майбутніх дій та їх систем, які забезпечують результативність діяльності в умовах, що постійно змінюються. Основні риси: ознаки свідомості (вміння тісно зв'язано з мисленням і поза ним не існують, тому що дії, які вони забезпечують, вимагають обов'язкового «численного програвання»); гнучкість (порівняно з навичками структура умінь постійно змінюється і оновлюється, пристосовуючись до нових умов діяльності); синтетичний характер (структура умінь формується на основі складових взаємодій: знання, навички, особисті якості, здібності людини); багатозначність (широкий діапазон умінь – від елементарних до творчих); багатофункціональність (функції оцінки, планування, проектування, регулювання діяльності) [5, с. 287].

Варто зауважити, що провідну роль у піднесенні комунікативної культури відіграють мовознавці, письменники та засоби масової інформації. Висока комунікативна культура пов'язана з високим рівнем загальної культури людини – культури її мислення, культури поведінки, культури почуттів. Тому, дбаючи про комунікативну культуру в суспільстві, слід, насамперед, дбати про культуру (в широкому розумінні) кожного громадянина.

Точність мовлення педагога пов'язана з оптимальним слововживанням, використанням таких засобів мови, які цілком зрозуміло передають зміст висловлювання, розкривають його тему й основну думку. Тому майбутні педагоги вищої школи не повинні допускати двозначності у висловах. Стилістично вправним вважається мовлення, яке за своєю будовою і мовним оформленням відповідає особливостям певного функціонального стилю (розмовного, наукового, публіцистичного, орієнтовно-ділового, художнього) та типу мовлення (розповідь, опис, роздум), а також стилістичним нормам мови, що застерігають від невиправданої тавтології, вживання однокоренових слів, однотипних форм чи синтаксичних конструкцій. Таке мовлення характеризується стильовою єдністю, не припускає перенесення елементів одного стилю в інший.

Завдання вищого навчального закладу у навчанні комунікативної культури полягає в тому, щоб визначити основний об'єкт навчання, яким має бути мовна діяльність студента, яка, за визначенням Л. Паламар, «являє собою процес активної цілеспрямованої взаємодії людей між собою, опосередкований мовою і зумовлений ситуацією спілкування» [9, с. 7].

В основі мовної діяльності має бути мовна дія, спрямована на виконання конкретних завдань. На думку Е. Палихати, у системі мовної діяльності є три підсистеми дій, які співвідносяться з трьома сторонами мовлення – структурною (або граматичною), семантичною (або лексичною) та виражальною (або фонетичною для усної форми мовлення і графічною для писемної форми мовлення) [8, с. 30].

Для здійснення мовної діяльності необхідно володіти певними діями, які б сприяли розвитку мовлення у різних сферах суспільного життя. В основі мовних дій лежать навички, в основі мовної діяльності – вміння. Усі навички ділового мовлення формуються у процесі виконання мовних дій, спрямованих на виконання граматичних (морфолого-синтаксичних) завдань [7, с. 139].

Щоб стати навичкою, мовна дія має набути певних якостей, серед яких найважливішими вважаються її автоматизованість, стійкість, гнучкість тощо. Формування культури ділового мовлення здійснюється завдяки виробленню репродуктивних навичок в єдності таких найважливіших якостей, як автоматизованість, стійкість, гнучкість [3, с. 53].

Для ефективного формування вищевказаних навичок мовлення слід дотримуватися певних науково обґрунтованих принципів, якими є: структурний; принцип комунікативної спрямованості; принцип ситуативності та принцип свідомості.

У навчанні лексичних, граматичних структур ділового мовлення важливу роль відіграє структурний принцип. На сьогодні найпоширенішим способом організації одиниць мовлення (словоформи, фрази, надфразової єдності) з метою засвоєння їх структури є взірці мовлення, моделі, які у практиці навчання найчастіше використовуються на рівні фрази.

Проте в багатьох методичних ситуаціях доцільно використовувати взірці мовлення на рівні словоформи або словосполучення, що вживаються у мовленні як самостійні речення.

Одним з провідних принципів методики навчання української мови, культури мови, культури ділового мовлення є принцип комунікативної спрямованості. Згідно з принципами комунікативності викладач і студент виконують на практичних заняттях лише такі мовні дії, які, як правило, матимуть місце у процесі природної комунікації. Принцип комунікативності впливає як на весь процес навчання культури ділового мовлення в цілому, так і на презентацію нового мовного матеріалу, вправлення та контролю його засвоєння.

Важливим у виробленні практичних навичок та вмій ділового мовлення є принцип ситуативності, в основі якого – використання реальних та уявних ситуацій мовлення, створених різними засобами – за допомогою вербального опису, ілюстративного, предметного уявочення. Визначаючи принципи навчання культурі ділового мовлення, не можна не вказати на загальнодидактичний принцип свідомості. Студент під час мовної діяльності має усвідомлювати форму чи зміст мовлення. Це, в першу чергу, залежить від форми мовлення – усної чи писемної; від рівня автоматизованості у вживанні лексичних, граматичних форм, мовних кліше тощо; від усвідомлення форми, що забезпечується, головним чином, взірцем мовлення; від функціональної спрямованості структури, її ситуативного оточення. Практика викладання цієї навчальної дисципліни потребує багатоаспектного, об'ємного висвітлення мовних одиниць у всьому багатстві їх структурних, семантичних, функціональних властивостей.

Таким чином, вивчення культури ділового мовлення, формування мовленнєвої компетенції студентів є невід'ємною частиною формування професійних і ділових якостей кожної людини, органічною потребою виховання фахівців педагогічної галузі та суспільства в цілому. Для ефективного формування комунікативної культури майбутнього педагога вищої школи слід дотримуватися науково обґрунтованих принципів: структурного, принципу комунікативної спрямованості, ситуативності, свідомості навчання.

На нашу думку, проблема формування комунікативної культури педагогів є актуальною та привертає увагу багатьох дослідників. У сучасній філософській науці немає єдиної думки щодо розуміння процесу комунікації. У психологічній науці склалось кілька підходів до трактування спілкування; останнє тут розробляється з позицій функціонально-генетичного та структурно-аналітичного підходів.

Не завжди однозначними є поняття, які також складають зміст і структуру дидактичного процесу формування комунікативної культури майбутніх педагогів вищої школи («ділова мова», «ділове мовлення», «культура ділового мовлення», «комунікативна культура» тощо). Часто в науці спостерігаються розбіжності в їх трактуванні та вживанні. Паралельне вживання понять «ділова мова» і «ділове мовлення» свідчить про складний діалектичний зв'язок між ними і недостатню чіткість в їх характеристиці [1, с. 41].

Гадаємо, що ділове мовлення є одним з видів зв'язного писемного мовлення, яке формує у студентів стилістичні уміння, прилучає їх до складання документів, готує до життя, педагогічної і суспільної діяльності. У процесі вивчення ділового мовлення студенти – майбутні педагоги вищої школи опановують офіційно-діловий стиль, його особливості та тонкощі, що також є елементом змісту і структури дидактичного процесу формування їх комунікативної культури.

Підсумовуючи, зазначимо таке: навчальний процес підготовки фахівців спеціальності «Педагогіка вищої школи» орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до самоосвіти, постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності тощо.

Особливе місце у підготовці магістрів має стати формування комунікативної культури. Ми визначаємо «комунікативну культуру майбутнього педагога вищої школи» як систему засобів і навичок органічної взаємодії педагога та вихованців, у зміст якої входить обмін інформацією, пізнання особистості, прояв виховного впливу, організація взаємовідносин за допомогою різних комунікативних засобів. Особлива увага у формуванні комунікативної культури відводиться: застосуванню методу вправ, ігор, тренінгів; вмінню аналізувати педагогічні явища і факти, проектуванню змісту і способів майбутнього педагогічного впливу, практичному застосуванню змодельованих педагогічних ситуацій; науково обґрунтованим принципам, якими є: структурний, принцип комунікативної спрямованості; принцип ситуативності та принцип свідомості. Але формування комунікативної культури у педагога вищої школи носить творчий характер, тому і потрібні такі методи, що передбачають створення максимального наближення до умов навчання і виховання. Одним із таких методів є моделювання педагогічних ситуацій.

Висновки... На основі теоретичного аналізу літератури з питань моделювання педагогічних ситуацій встановлено, що під моделюванням варто розуміти дослідження об'єктів пізнання за їх моделями, побудову і вивчення моделей реально існуючих об'єктів. У педагогіці моделювання може виступати як створення уявних ситуацій, які є для дослідника проблемою, що вимагає педагогічно-професійного реагування та розв'язання. Педагогічною ситуацією прийнято називати сукупність певних умов, обставин, станів, які склалися в даний момент під час взаємодії педагога та його вихованців.

Вважаємо, що позитивна мотивація у викладачів та студентів – майбутніх педагогів вищої школи до комунікативної культури пояснюється: уміннями професійного спілкування з врахуванням його закономірностей, засобів регуляції співвідносин з індивідом та групою; формуванням інтелектуальної, творчої особистості, яка має свій оригінальний ораторський стиль, володіє мистецтвом переконуючого слова; знаннями та уміннями грамотно використовувати в своїй діяльності професійну лексику.

Саме тому зміст і структура дидактичного процесу формування комунікативної культури майбутніх педагогів вищої школи тривалий і непростий, а одним з методів підвищення комунікативної культури вчителя є моделювання педагогічних ситуацій.

Використана література:

1. Біляєв О.М. Культура мовлення вчителя-словесника /О.М. Біляєв // Дивослово, – 2013. – №1. – С.37-44.
2. Березюк О.С. Моделювання педагогічних ситуацій як засіб підготовки майбутнього вчителя до спілкування з учнями: монографія /О.С. Березюк. – Житомир : ЖДПУ, 2011. – 174 с.
3. Дика Н. Поняття культури мовлення учнів // Дивослово, – 2013. – №2. – С.50-64.
4. Кан-Калик В.А. О профессионально-творческой подготовке учителя /В.А. Кан-Калик // Советская педагогика. – 1990. – № 9. – С.76-83.
5. Коваль А.П. Культура ділового мовлення: писемне та усне спілкування /А.П. Коваль. – 2-е вид. перероб. і допов. – К. : “Вища школа”, 2008. – С.283-290.
6. Кузьмина Н.В. Научно-практические методы анализа педагогической ситуации /Н.В.Кузьмина // Психология - производству и воспитанию. – Л., 2003. – С.211-212.
7. Культура української мови: довідник / авт. колектив: С.Я. Єрмоленко (керівник) та ін./ за ред. В.М. Русанівського. – К. : Либідь, 1990. – 304 с.
8. Палихата Е. Лінгвістичні особливості діалогічного мовлення /Е. Палихата// Дивослово. –1995. – №3. – С.29-31.
9. Паламар Л.М. Проблеми функціонування української мови у вузі в період національного відродження./Л.М. Паламар // Українська мова у вищих навчальних закладах України. – К. : ІСДО. – 1993. – С.3-11.

Попадич Е. А.

СОДЕРЖАНИЕ И СТРУКТУРА ДИДАКТИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье рассматривается проблема содержания и структуры дидактического процесса формирования коммуникативной культуры будущих педагогов высшей школы в целостном педагогическом процессе высшей школы; рассмотрено коммуникативную культуру будущих педагогов высшей школы как систему средств и навыков органичного взаимодействия педагога и студентов, в содержание которой входит обмен информацией, познание личности, проявление воспитательного воздействия, организация взаимоотношений с помощью различных коммуникативных средств; предложено определение понятия «коммуникативная культура будущих педагогов высшей школы».

Ключевые слова: студент высшего учебного заведения, будущий педагог высшей школы, коммуникабельность, коммуникативная культура, моделирование педагогических ситуаций.

Popadych Olena

THE CONTENT AND THE STRUCTURE OF DIDACTIC PROCESS FORMING THE HIGH SCHOOL FUTURE TEACHERS' COMMUNICATIVE CULTURE

The problem of the content and the structure didactic process of the high school future teachers' communicative culture in a high school holistic pedagogical process is considered in the article; the high school future teachers' communicative culture is considered as a system of tools and skills organic interaction between a teacher and students which content includes the exchange of information, individuality knowledges, educational influence display, relationships organization through the various means of communication; the term of "high school future teachers' communicative culture" is proposed to definite. The readiness of the high school future teacher' to communicate with students is the ability to effectively use their gains to improve communication culture. Forming and improving communication culture should be aimed at developing the teacher's professional qualities, his abilities, the ability to skillfully use theoretical knowledge in modeling teaching situations that are a means to improve communication culture. The educational process of specialists' preparation in specialty «Pedagogy in high school» focuses on the formation of an educated, harmoniously developed personality capable of self-education, scientific knowledges constant updating, professional mobility and so on. A special place in training masters should become forming the communicative culture. Teachers and students'- future high school teachers' positive motivation to communicative culture is explained by the professional communication skills including its regulation means of relations with individual and group; intellectual and creative personality formation that has its original oratorical style, have the possibility to make sure a word; knowledge and ability to properly use their professional activities vocabulary. Therefore, the content and structure of the didactic process forming the high school future teachers' communicative culture is so long and difficult, and one of the methods for improving teacher's communication culture is modeling the teaching situations.

Keywords: high school student, the high school future teacher, sociable, communicative culture, modeling the teaching situations.

Подано до редакції 12.10.2016.

УДК 378.011.3-051:316.647.5

© 2016

Ремньова А.Г.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті проаналізовано сутність толерантності як особистісної якості та важливої складової професійної культури майбутнього вчителя, розкрито складові толерантної особистості майбутнього педагога, теоретично обґрунтовано необхідність підготовки майбутніх вчителів до виховання толерантності в учнів. Звертається увага на особливості підготовки майбутніх вчителів до виховання толерантності в учнів, досліджує виховний потенціал педагогічних дисциплін для формування толерантності майбутніх вчителів.

Ключові слова: толерантність, виховання толерантності, майбутні вчителі, толерантна особистість, педагогічні дисципліни.